

Mikołaj Krikun

VI Wszechzwiązkowa Konferencja Naukowa Historyków Słowistów

Rocznik Lubelski 18, 231-238

1975

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

więzią lokalnego patriotyzmu. Województwo lubelskie pełniło tę rolę przez stulecia, skupiając nie tylko rozproszone niegdyś ziemie Lubelszczyzny, lecz przede wszystkim formując świadomość jej mieszkańców i mobilizując ich do wysiłku na rzecz swojej ziemi i kraju”.

Sesja nie ograniczyła się jedynie do historycznej problematyki regionu. Bardzo dużo uwagi poświęcono zagadnieniom współczesnym i perspektywom rozwoju Lubelszczyzny. O miejscu województwa lubelskiego w ekonomice Polski Ludowej mówił prof. dr Tadeusz Preciszewski. Oprócz analizy głównych osiągnięć Lubelszczyzny w dziedzinie rolnictwa, przemysłu, transportu i łączności referent zajął się sytuacją demograficzną województwa i problemem racjonalnego wykorzystania kwalifikowanych kadr. W referacie swoim profesor Preciszewski wysunął postulat instytucjonalizacji współpracy naukowców i praktyków w celu wypracowania kierunków rozwoju gospodarczego Lubelszczyzny.

Przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego — mgr Zdzisław Słotwiński — omówił perspektywy rozwoju województwa lubelskiego w latach 1974—1994. Referent zajął się kilkoma grupami problemów, a mianowicie: demografią i zatrudnieniem, produkcją żywności, wykorzystaniem surowców mineralnych odkrytych na Lubelszczyźnie, ochroną środowiska naturalnego oraz efektami społecznymi przewidywanego rozwoju.

Wartościowym uzupełnieniem referatów była dyskusja, w której głos zabierali historycy, geografowie, językoznawcy, historycy sztuki, etnografowie i przedstawiciele innych dyscyplin naukowych. Dyskusja koncentrowała się głównie wokół problemów integracji regionu pod względem ludnościowym, gospodarczym, kulturalnym itp.

Oceniając ogólnie obchody 500-lecia województwa lubelskiego, należy podkreślić różnorodność form oraz szeroki zasięg oddziaływania podjętych akcji odczytowych, popularyzatorskich i wydawniczych. Było to możliwe dzięki doskonałej koordynacji poszczególnych poczynań. Jest to niewątpliwa, osobista zasługa Komisji Obchodów 500-lecia Województwa Lubelskiego, a szczególnie prof. dr. Kazimierza Myślińskiego i dr. Adama Andrzeja Witusika — przewodniczącego i sekretarza teŹe Komisji.

Ludwik Zabielski

VI WSZECHZWIĄZKOWA KONFERENCJA NAUKOWA HISTORYKÓW-SŁAWISTÓW

W dniach od 1 do 4 października 1973 r. na Uniwersytecie Lwowskim odbyła się VI Wszechzwiązkowa Konferencja Naukowa historyków-slawistów. Konferencja została zorganizowana przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Średniego Technicznego ZSRR, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Średniego Technicznego USSR, Instytut Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR i Uniwersytet Lwowski im. I. Franki. W pracach konferencji uczestniczyło 210 historyków-slawistów z 58 wyższych uczelni i naukowo-badawczych ośrodków kraju.

Kierunek konferencji najpełniej wyrażały 2 główne referaty pracowników Instytutu Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR wygłoszone na pierwszym posiedzeniu plenarnym.

Referat przygotowany przez W. M. Gorbanowicza, A. I. NiedorczoŹa,

W. W. Mirosznikowa i W. R. Saszenkę był poświęcony współczesnej historiografii radzieckiej i zagranicznej w dziedzinie problematyki budowy socjalizmu w państwach słowiańskich. Nakreślił on rozwój marksistowskiej historiografii problemu i wydzielił główne okresy w jej rozwoju. Wiążąc pierwszy taki okres z opanowaniem i pogłębieniem marksistowsko-leninowskiej metodologii badań, a także z opracowaniem oddzielnych stron socjalistycznych zmian w poszczególnych państwach słowiańskich, autorzy referatu podkreślili fakt przejścia nauk historycznych od końca lat pięćdziesiątych do nowego etapu, na którym specjalnego znaczenia nabierają badania o charakterze porównawczo-uogólniającym, pozwalające pokazać we wszystkich tych państwach działanie ogólnych prawidłowości budowy socjalizmu.

W referacie A. J. Manusewicz, W. W. Marjinej i G. P. Muraszko o współczesnej historiografii rewolucji ludowo-demokratycznych i socjalistycznych w państwach Europy środkowej i południowo-wschodniej została usystematyzowana obszerna literatura. W referacie podkreślano, że w drugim okresie rozwoju marksistowskiej historiografii tych rewolucji, charakteryzującym się ilościowym i jakościowym wzrostem badań, ujawniły się określone braki i skrajności (np. ignorowanie faktu przekształcania się rewolucji ludowo-demokratycznych w socjalistyczne w szeregu państw i z drugiej strony — przejawianie ich specyfiki, zaciemniające i zniekształcające typologię tych rewolucji). Argumentując dalej swój punkt widzenia, autorzy nakreślili także charakter zmian agrarnych, stosunek władzy rewolucyjnej do poszczególnych warstw chłopstwa, rozwój systemu partyjno-politycznego i wiele innych problemów historii rewolucji w państwach regionu.

W wygłoszonych referatach ostrej krytyce zostały poddane szczególnie nowe koncepcje antykomunizmu.

Główne prace konferencji były prowadzone w sekcjach. W większej części wystąpienie objęto i oceniono najważniejsze źródła i literaturę przedmiotu, w wystąpieniach przedstawiono nowy materiał faktograficzny.

Wiele referatów i komunikatów dotyczyło aktualnych problemów historii Polski. W dalszej części pracy będziemy koncentrować uwagę tylko na tych referatach i komunikatach, rezygnując, z uwagi na ograniczone ramy przeglądu, z przedstawienia spraw Czechosłowacji, Bułgarii i Jugosławii.

Najbardziej reprezentatywne były prace pierwszej sekcji zajmującej się problemami rewolucji socjalistycznej i budowy socjalizmu w państwach słowiańskich. W posiedzeniach sekcji uczestniczyło pięćdziesięciu historyków.

W. M. Aleksiejew (Leningrad) w swoim referacie uzasadniał jedyne kryterium pozwalające określić początkowy okres rewolucji socjalistycznej w państwach Europy centralnej i południowo-wschodniej. Uważając za takie kryterium przejście władzy państwowej w ręce proletariatu ustanawiającego swoją kontrolę nad aparatem państwowym, odniósł on początki tego etapu rozwoju rewolucji w Jugosławii, Polsce, Bułgarii i Albanii do końca roku 1944, w Rumunii do początku 1945 r., na Węgrzech do roku 1947, w Czechosłowacji do lutego 1948 r. I. I. Bratanczuk (Leningrad) podkreślał, że w latach 1944—1945 rewolucja polska nie była ani burżuazyjno-demokratyczną, ani „specyficzną” rewolucją ludowo-demokratyczną, była natomiast rewolucją socjalistyczną, chociaż prawne zalegalizowanie przejścia całej władzy w ręce klasy robotniczej było przeprowadzone dopiero w lutym 1947 r.

G. P. Muraszko (Moskwa) omówiła kwestię nacjonalizacji głównych środków produkcji i likwidacji na tej podstawie bogatej i średniej burżuazji miejskiej. Przedstawione i rozwiązane przez współczesną historiografię główne problemy przemian agrarnych przeprowadzonych w europejskich krajach socjalistycznych były przedmiotem rozważań W. W. Marjiny (Moskwa). Komunikat G. I. Kopanie-

wa (Leningrad) był poświęcony społecznym i ekonomicznym aspektom sprawy chłopskiej w okresie przejścia od kapitalizmu do socjalizmu.

Opracowanie w PRL obiektywnych i subiektywnych czynników, warunków wewnętrznych i międzynarodowych, charakteru i głównych etapów procesu rewolucyjnego w Polsce w latach 1944—1948 na dużym materiale historiograficznym przeanalizowała I. S. Jaźbórowskaja (Moskwa). Odzwierciedlenie we współczesnej historiografii polskiej walki o ugruntowanie ustroju ludowo-demokratycznego w Polsce było tematem wystąpień L. A. Zaszkilniaka (Lwów).

Sprawie budowy socjalizmu w PRL poświęcono 3 wystąpienia. W. S. Ejsymont (Ufa) akcentował w rozwoju nowej Polski takie specyficzne problemy społeczno-ekonomiczne i polityczne, jak zagospodarowanie i integracja Ziem Zachodnich, forma przeobrażenia i rozwoju rolnictwa, metody ogólnonarodowej mobilizacji mas pracujących do wysoko wydajnej pracy. A. K. Kawko (Moskwa) przedstawił pracę ideowo-polityczną prowadzoną przez PPR w latach 1944—1948 w celu umocnienia wśród mas świadomości o konieczności wszechstronnego sojuszu polsko-radzieckiego dla zwycięstwa władzy ludowej i rozwoju kraju. Natomiast W. S. Polak (Użgorod) przeanalizował prace polskich historyków i socjologów zajmujących się strukturą, ilościowymi i jakościowymi zmianami polskiej klasy robotniczej i jej rolą w społeczeństwie w okresie budowy socjalizmu.

Niektóre aktualne i nawet kontrowersyjne problemy nie zostały jednak uwzględnione. Nie znalazł np. właściwego oświetlenia złożony proces przewycięzania rozłamu w ruchu robotniczym i tworzenia jednolitych partii robotniczych na podłożu marksizmu-leninizmu, a także cały proces rozwoju systemu partyjno-politycznego krajów demokracji ludowej, który doprowadził w różnych warunkach do jednopartyjności lub do głębokiej odnowy partii chłopskich i drobnomieszczańskich współpracujących z partiami robotniczymi w dziedzinie budowy socjalizmu. Historia powstania i ewolucji jednolitych frontów ludowo-rewolucyjnych wymaga dalszych badań.

Druga sekcja konferencji wysłuchała 15 referatów i komunikatów z dziedziny historii narodów słowiańskich w okresie II wojny światowej. Z dużym zainteresowaniem został przyjęty referat A. F. Noskowej (Moskwa) traktujący o badaniach historyków ZSRR, Polski, Czechosłowacji, Bułgarii i NRD nad planami ludobójstwa narodów słowiańskich i hitlerowskim reżimem okupacyjnym. W referacie przedstawiono także dyferencje wśród zachodnioeuropejskich historyków burżuazyjnych, w rezultacie której w RFN jednocześnie z nurtem faszystowskim pojawiła się grupa uczonych odrzucających hitlerizm, ale nie ujawniających podstaw klasowych i historycznych źródeł faszystowskiej polityki agresji i ludobójstwa.

W 10 referatach i komunikatach rozpatrywano problemy wojny wyzwoleniczej narodu polskiego i radziecko-polskiego sojuszu wojskowego w walce z okupantem. I. I. Mielnik (Lwów) nakreślił rolę tajnej gazety Związku Walki Młodych (1943) w mobilizacji młodzieży polskiej do tej walki. Wystąpienie J. I. Makara (Czerńowiec) było skierowane przeciw ujmowaniu przez burżuazyjną historiografię emigracyjną przyczyn klęski powstania warszawskiego w 1944 r.

Przegląd publikacji, dokumentów, pamiętników i badań poświęconych w PRL współpracy bojowej Armii Radzieckiej i armii Wojska Polskiego przygotował W. S. Maniukow (Lwów), pracę polityczno-wychowawczą w 1 armii nakreślił I. S. Mirszniczenko (Tarnopol), a L. A. Lubimskij (Lwów) omówił udział lotnictwa wojskowego w bitwie o Berlin.

Wiele nowych danych faktograficznych przytoczył S. S. Paliwoda (Lwów) w referacie o międzynarodowej tajnej organizacji w obozie koncentracyjnym w Bu-

chenwaldzie oraz I. S. Szatilo (Moskwa) w komunikacie o szerokim udziale Polaków w ruchu partyzanckim na terytorium Wołynia i Polesia w latach wojny.

Trzecia sekcja konferencji zajmowała się problemami ruchu robotniczego i komunistycznego w krajach słowiańskich. Zróżnicowanie i rozległość tej problematyki wymagały utworzenia podsekcji. Pierwsza z nich rozpatrywała okres do rewolucji październikowej, z tym że większa część (11 z 16) przygotowanych wykładów i komunikatów poświęcona była historii walki klasowej proletariatu polskiego i rozwojowi partii socjalistycznych w Królestwie Polskim i w Galicji.

Analizując prace dotyczące układu zawartego w 1884 r. między partią „Proletariat” i organizacją „Narodnaja Wola”, K. W. Duszenko (Moskwa) udowodnił opinie, zgodnie z którą kierownictwo partii polskiej uwarunkowało przekształcenie swojego KC po przewrocie w samodzielne centrum władzy rewolucyjnej, nie rozstrzygając sprawy powstania niezależnego państwa. Związki „Proletariatu” z ruchem robotniczym Galicji Wschodniej na częściowo nowym materiale przedstawił N. M. Wolaniuk (Lwów).

L. E. Walkowicz (Lwów), opierając się na dwóch odezwach z 1889 r. naświetlił związki „Proletariatu” z radykalno-demokratyczną grupą oficerów rosyjskich w Królestwie Polskim. Określeniu miejsca tej partii w polskim ruchu socjalistycznym był poświęcony komunikat A. M. Orehowa (Moskwa).

Ogromne zainteresowanie wywołał referat S. M. Steckiewicza (Leningrad) o radzieckiej i polskiej historiografii ruchu robotniczego w Królestwie Polskim w latach 90-tych XIX w.

W. J. Tabacznikow (Woroneż) przeanalizował poglądy Róży Luksemburg na podstawie prac polskich historyków i ekonomistów. Podkreślił, że wiążą one poglądy wielkiej rewolucjonistki z przygotowaniem leninowskiej teorii imperializmu i tym samym odrzucają próby historiografii oportunistycznej usiłującej przeciwstawić dorobek Róży Luksemburg leninizmowi.

Przedstawienie związków W. I. Lenina z polskim ruchem robotniczym jest jednym z najważniejszych problemów stojących przed radzieckimi i polskimi historykami. R. A. Jermołajewa (Moskwa) naświetliła wszystkie główne aspekty tego tematu i drogi dalszego jego rozpracowania. Możliwości rozszerzenia bazy dokumentalnej takich badań zademonstrowała S. M. Falkowicz (Moskwa), której referat był poświęcony problemowi polskiemu na łamach leninowskiej „Prawdy” w latach 1912—1914.

I. I. Bielakiewicz (Lwów) przedstawił historiografię polskich formacji wojskowych w Rosji w latach 1914—1917.

Druga podsekcja trzeciej sekcji wysłuchała 27 referatów i komunikatów o rozwoju ruchu robotniczego i komunistycznego w państwach słowiańskich w okresie ogólnego kryzysu kapitalizmu. Szereg wystąpień stawiało ważne problemy rozwoju marksistowskiej myśli społeczno-politycznej w tych krajach. L. S. Bratolubowa-Pułukidze (Moskwa) ukazała aktywną i twórczą pracę teoretyków marksizmu i wybitnych przedstawicieli postępowej inteligencji polskiej nad przyswojeniem i rozprzestrzenieniem idei leninizmu w Polsce międzywojennej. M. N. Czernych (Moskwa) ukazała, że opierając się na leninowskich ideach dotyczących kwestii narodowej J. Marchlewski uważał odrodzenie Polski niezależnej za logiczne następstwo Wielkiej Rewolucji Październikowej, odpowiadające interesom polskiego i światowego proletariatu. Idei leninowskiej w Polsce międzywojennej poświęcił swój referat A. S. Klewczenia (Mińsk).

Szereg komunikatów, w których wykorzystano nowy materiał archiwalny, dotyczyło udziału internacjonalistów z państw słowiańskich w obronie władzy radziec-

kiej i w budowie socjalizmu w ZSRR. K. I. Pozniakow (Dniepropietrowsk) przedstawił ich działalność partyjno-państwową i polityczno-oświatową; G. S. Kruczkiewicz (Tarnopol) rozszerzył i uściślił wiadomości o polskich oddziałach w składzie Armii Czerwonej na Ukrainie; N. B. Kostiuik (Dniepropietrowsk) zaprezentowała personalia internacjonalistów polskich — uczestników walki o władzę Rad.

Problem internacjonalizmu proletariackiego, który można uznać za wiodący dla tej podsekcji, został opracowany w komunikacie P. P. Czełaka (Lwów) o solidarności robotników polskich i ukraińskich w czasie powstania krakowskiego w 1923 r.

Czwarta sekcja konferencji zajmowała się sprawami historii społeczno-ekonomicznej i politycznej oraz powstań narodowowyzwoleńczych w krajach słowiańskich w epoce kapitalizmu. Zostały tu podjęte problemy nowe bądź też tradycyjne przedstawione w nowym świetle.

Dwa referaty były poświęcone sprawom rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski. I. I. Kostiuszko (Moskwa), opierając się na materiale dokumentalnym i statystycznym znajdującym się w archiwach magdeburgskich i innych, przedstawił stosunki agrarne na Śląsku w pierwszej połowie XIX w. W. G. Saryczew (Leningrad) i J. S. Chonigsmann (Drohobycz) podkreślili, że naukowe badania gospodarczej historii Polski w czasach najnowszych bardzo rozwinęły się w PRL i są oparte na ideologii marksistowskiej.

Historii myśli społeczno-politycznej i powstań w Polsce XIX—początku XX w. poświęcono kilka referatów. I. A. Woronkow (Moskwa), analizując związek kwestii narodowej ze strukturą socjalną i tendencjami rozwoju społeczeństwa polskiego, określił jej rolę i miejsce w polskim ruchu wyzwolenicznym 1815—1831 r. Korespondencja rządów — austriackiego i rosyjskiego — odnaleziona przez W. A. Borisa (Lwów) w archiwach lwowskich pozwoliła mu na odkrycie nowych aspektów działalności Sz. Konarskiego i I. Kulczyckiego. W. M. Fomienkowa (Kijów), oddzielając fakty przytoczone w świadectwach i wspomnieniach O. Awejde od tendencyjnego potraktowania ich przez autora pamiętnika, wykorzystała je do ukazania działalności wojskowej Centralnego Komitetu Narodowego w przeddzień i w pierwszym okresie powstania 1863 r.

M. I. Leńszyna (Moskwa) w swoim komunikacie poddała analizie problemy szczególnie sporne najnowszej historiografii polskiej, aktywnie opracowującej krytyczny okres 1887—1914 r. w rozwoju polskiej endecji, kiedy przekształcała się ona w wiodącą partię burżuazji polskiej i swoją ideologię i taktikę polityczną określała na podstawach nacjonalistycznych.

Ch. Ch. Chajretdinow (Moskwa) scharakteryzował pozycję gazety „Siew” w latach 1906—1908 i znaczenie jej materiałów do opracowania ruchu chłopskiego w Królestwie Polskim. Ogólny przegląd powojennych prac slawistów USRR poświęconych historii Polski okresu kapitalizmu przedstawili S. M. Antoniuik i P. M. Kaleniczenko (Kijów).

Zywe zainteresowanie wywołał wspólny referat I. I. Leszczyłowskiej i W. I. Frejdzona (Moskwa) o wpływie rewolucji 1848 r. na losy historycznych narodów słowiańskich Austro-Węgier.

Piąta sekcja konferencji: „Związki między Słowianami i miejsce Słowian w systemie stosunków międzynarodowych”, była rozbita na dwie podsekcje. Pierwsza z nich wysłuchała i omówiła 7 wystąpień dotyczących rozwoju związków między narodami słowiańskimi. Podsekcja druga wysłuchała 16 referatów i komunikatów,

w większej części o charakterze historiograficznym, poświęconych miejscu krajów słowiańskich w systemie stosunków międzynarodowych i ich polityce zewnętrznej.

Znaczne zainteresowanie wywołał wieloplanowy referat N. D. Ratner (Moskwa) przedstawiającej wykorzystanie przez Niemcy różnych czynników ekonomicznych i ideologicznych w celu przekształcenia Austro-Węgier w swojego młodszego partnera w polityce światowej (ostatnie trzydziestolecie XIX w.). W referacie ukazano zarówno antysłowiańskie ukierunkowanie pangermanizmu popierane przez podstawową część austro-niemieckich klas rządzących, jak i brak perspektywy austrosławizmu, który znalazł najszerzy oddźwięk wśród klas posiadających narodowości słowiańskich imperium habsburskiego.

W. J. Gordijenko (Lwów), wykorzystując materiały archiwalne, przeanalizował rolę sprawy polskiej w stosunkach rosyjsko-niemieckich przy zaostreniu ich w pierwszej połowie lat 90-tych ubiegłego wieku. Stwierdził, że obydwa państwa dążyły do wykorzystania tej sprawy dla osłabienia wzajemnych pozycji, prowadząc jednocześnie, a częściowo i wspólnie, politykę stłumienia ruchu narodowyzwoleńczego i rewolucyjnego na ziemiach polskich.

I. M. Tedorowicz (Czerniowce) ukazał sposób, w jaki polska współczesna historiografia stosunków radziecko-polskich przedstawia treść klasową podstawowych doktryn („federalizm”, „inkorporatywizm”, „prometeizm”) i kierunków mocarstwowo-ekspansywnej i antyradzieckiej „polityki wschodniej” Polski dwudziestolecia międzywojennego.

W. S. Tolstoj (Mińsk) w komunikacie o polityce aneksyjnej piłsudczyków w stosunku do Białorusi w latach 1918—1920 podkreślił, że była ona wroga interesom robotników polskich i podrywała podstawy funkcjonowania niezależnego państwa polskiego.

G. F. Matwiejew poświęcił swój wykład przewrotowi majowemu Piłsudskiego w oświetleniu prasy radzieckiej.

Komunikat W. N. Kutika (Lwów) dotyczył sprawy opracowania w PRL podstaw ekonomicznych i ideologicznych oraz polityki Republiki Weimarskiej i hitlerowskiej III Rzeszy w stosunku do Polski, a także „zachodniej” polityki sanacji polskiej w związku z rozwojem stosunków w Europie międzywojennej. W. P. Gazin (Czerniowce) przedstawił sprawę zdemaskowania przez historyków imperialistycznego charakteru polityki „wschodniej” Stressemanna (lata 1923—1929) i ich walkę przeciwko apologii tej polityki w historiografii zachodnioniemieckiej.

Szósta sekcja konferencji zajmowała się sprawami społeczno-ekonomicznej i politycznej historii państw słowiańskich w epoce feudalizmu. Sekcja wysłuchała 6 referatów i 15 komunikatów.

J. M. Grossman (Lwów) w referacie o tzw. drugim wydaniu pańszczyzny w Rzeczypospolitej wysunął tezy, wokół których rozwinęła się interesująca dyskusja. W kompleksie przyczyn warunkujących pojawienie się i rozwój systemu folwarczno-pańszczyźnianego referent podkreślił specjalne znaczenie handlu zewnętrznego, przede wszystkim handlu zbożem (niektórzy uczestnicy dyskusji główną albo taką samą rolę w tym kompleksie nadali czynnikom rozwoju wewnętrznego Polski średniowiecznej: wzrost rynku wewnętrznego, miast, zasiedlenia i inne). Z punktu widzenia Grossmana system ten jest analogiczny w swych istotnych cechach z „drugim wydaniem” pańszczyzny w Niemczech XV—XVI w., który korzystając z czasowego zwiększenia produkcji zboża i niektórych innych produktów, doprowadził do zgrubnych następstw, wyniszczając społeczeństwo i blokując jego rozwój w kierunku kapitalizmu. W. A. Jakubski (Leningrad) wystąpił przeciw „folwarcznej” teorii jednoznacznie wiążącej z folwarkiem kryzys (od końca XVI lub początku XVII w.)

Rzeczypospolitej i jej upadek w XVIII w. Dając w swoim referacie przegląd treściowej literatury radzieckiej lat 50—70-tych, poświęconej sprawom rozwoju społeczno-ekonomicznego późnofeudalnej Polski, podnosił jego śmiałe ujęcie niezbędne dla wyodrębnienia długoletniej tendencji w historii Polski wieków XVI—XVII.

Zainteresowanie wywołał także komunikat T. P. Briancewej (Kijów) o opracowaniu w PRL społeczno-ekonomicznej historii miast Rzeczypospolitej w XVIII w. i ich roli w ekonomicznym i politycznym życiu kraju. S. J. Mielniczuk (Iwano-Frankowsk) przedstawił badania Iwana Franki nad stosunkami agrarnymi i prawnym położeniem chłopów Rzeczypospolitej.

Druga duża grupa wystąpień w sekcji była związana z międzynarodowymi stosunkami Rzeczypospolitej i stosunkami wzajemnymi między słowiańskimi narodowościami tego państwa w okresie późnego średniowiecza. Zewnętrzne aspekty polityczne i następstwa układu andrusowskiego z 1667 r. przedstawił I. W. Galaktionow (Saratow).

Referat W. I. Mieszko (Mińsk) ukazał rozwój związków handlowych między miastami polskimi i białoruskimi na przestrzeni XVI—XVII w. I. G. Szulga (Winnica) scharakteryzował polsko-ukraińskie stosunki handlowe w drugiej połowie XVIII w.

Referaty przeglądowe poświęcone były historii związków kulturalnych i naukowo-pedagogicznych między Słowianami. A. I. Rogow (Moskwa) zebrał i przeanalizował dane i wrażenia o Polsce w rosyjskich utworach historycznych XVII w. Wpływ teorii heliocentrycznej Kopernika na rozwój myśli społecznej na Białorusi i Litwie w XVIII w. był tematem referatu A. A. Birało (Mińsk).

Siódma sekcja wysłuchała 9 wystąpień o problemach historii kultury duchowej i związków kulturalnych między Słowianami. J. I. Isajewicz (Lwów) omówił polską historiografię kontaktów rosyjsko-polskich w dziedzinie drukiarstwa w wiekach XVI—XVIII. N. W. Izopolskaja (Moskwa) przekonywająco przedstawiła przejawy kontaktów rosyjsko-polskich w dziedzinie ikonografii w stylu ikony Bogurodzicy *Błogosławione niebo* z kremlowskiego Soboru Archangielskiego. Odzwierciedlenie idei rewolucji francuskiej w publicystyce F. S. Jezierskiego — działacza radykalnego skrzydła oświaty polskiej, przeanalizowała Z. P. Isajewa (Smoleńsk).

Badaniami slawistycznymi w dziedzinie historycznych dyscyplin pomocniczych zajmowała się ósma sekcja konferencji. 6 z wygłoszonych na niej referatów i komunikatów należy odnieść do nauk źródłowych. Dane z kronik armeńskich Krzemieńca wprowadził do komunikatu o walce Polski i Ukrainy z turecko-tatarskim uciskiem w początkach XVII w. N. S. Raszba (Charków). G. P. Pinterian (Erewań), opierając się na rękopisach armeńskich, ukazała udział kolonistów armeńskich Rzeczypospolitej i Krymu w walce o oswobodzenie Słowian spod panowania tureckiego. Materiały kronik armeńskich o stosunkach polsko-mołdawskich w XVII w. przedstawiła J. W. Jerochina (Charków).

J. I. Sztakielberg (Leningrad) ukazał, w jaki sposób, używając metod sfragistyki do zbadania 600 pieczęci, można sprawdzić i rozszerzyć wiadomości o powstaniu 1863—1864 r. w Polsce, na Litwie i Prawobrzeżnej Ukrainie, częściowo ujawnić istnienie niektórych miejscowych organów powstańczych i ich powiązań, a także wyjaśnić ich ideologię zawartą w symbolice pieczęci.

N. G. Krikun (Lwów) przeanalizował główne prace historyków polskich z lat 1960—1973 omawiając dynamikę, strukturę i zaludnienie Polski w XVI—XVIII w. Podkreślił, że rezultaty badań historyczno-demograficznych, z uwzględnieniem znacznego materiału źródeł pierwotnych, należy w pełni wykorzystać przy badaniach społeczno-ekonomicznej historii Rzeczypospolitej i procesu historycznego w ogóle.

Te i inne wystąpienia potwierdziły rosnące znaczenie specjalistycznych dyscyplin historycznych i tych nauk, które wzbogacają materiał faktograficzny i metodykę nauk historycznych. Dlatego też sekcja wypowiadała się za włączeniem do jej tematyki na przyszłych konferencjach wystąpień z archeologii słowiańskiej, paleografii, numizmatyki, heraldyki, geografii historycznej, a także referatów lingwistów, historyków sztuki i innych specjalistów — slawistów.

Na plenarnym posiedzeniu końcowym konferencji zostały podsumowane wnioski z prac sekcji. Zasada problemowa ich organizacji otrzymała ogólną akceptację. Przewodniczący sekcji podkreślili naukowy i twórczy charakter większości wygłoszonych referatów i komunikatów. Problematyka sekcji wraz z osiągnięciami slawistyki radzieckiej obiektywnie odzwierciedliła istniejące w niej dysproporcje w opracowaniu poszczególnych rejonów, państw i epok, a także określonych aspektów rozwoju społecznego.

Na tym ogólnym posiedzeniu rozpatrzono sprawy związane z rozwojem informacji bibliograficznej w dziedzinie historii słowiańskiej. N. M. Paszajewa (Moskwa) poinformowała o nowych zagranicznych bibliografiach z historii Słowian. I. A. Kałojewa (Moskwa) przedstawiła stan i zadania bibliografii historycznej w związku z ogólnymi zadaniami opracowania historii Słowian południowych i zachodnich i udowodniła niezbędność planowania perspektywicznego i połączenia tej pracy. Zaproponowała częściowe zestawienie planu zbiorczego prac bibliograficznych z historii Słowian i przystąpienie do wydania bibliografii literatury historyczno-slawistycznej.

L. W. Walew (Moskwa) poinformował uczestników konferencji o pracy VI Międzynarodowego Kongresu Sławistów w Warszawie i o udziale w nim historyków radzieckich. I. S. Miller scharakteryzował zadania naukowe i problematykę sympozjum, które przygotowuje Instytut Słowianoznawstwa i Bałkanistyki w celu kompleksowego opracowania procesu formowania narodów i świadomości narodowej w rejonie środkowoeuropejskim i bałkańskim.

Znaczną uwagę przywiązała konferencja do wykładów historii narodów słowiańskich na wyższych uczelniach kraju. Do osądzenia tych problemów i wymiany doświadczeń posłużył głównie referat E. I. Legurowa, S. M. Steckiewicza i W. A. Jakubskiego o metodologicznych i metodycznych zasadach budowy kursu historii słowiańskich i bałkańskich państw socjalistycznych na Uniwersytecie Leningradzkim. Największe zainteresowanie wywołały przy tym problemy dotyczące ujawnienia współzależności historycznych i prawidłowości w rozwoju tych państw, a także synchronizacji tego kursu nauczającego z kursami ogólnych epok historii powszechnej.

Uczestnicy konferencji lwowskiej zaproponowali, aby VII Wszechzwiązkowa Konferencja Naukowa Historyków Sławistów odbyła się w kwietniu—maju 1975 r. w Czerniowcach na tamtejszym uniwersytecie. Postulowano też rozpatrzenie na niej zagadnień związanych z walką wyzwolenczą narodów w latach II wojny światowej, rewolucją ludowo-demokratyczną i socjalistyczną, formowaniem i rozwojem współpracy socjalistycznej narodów. Na VII konferencji powinna być szeroko naświetlona aktualna problematyka ruchu komunistycznego, robotniczego i narodowego (częściowo również ruchu wyzwolenczego Słowian południowych w czasie kryzysu wschodniego), społeczno-ekonomicznego i politycznego rozwoju państw słowiańskich w epoce feudalizmu i kapitalizmu, związków między Słowianami i stosunków między-narodowych w Europie centralnej i południowo-wschodniej, a także sprawy historiografii i historii słowianoznawstwa.

Mikołaj Krikun